

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
„ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА”

ДЕМ’ЯНИШИН Володимир Миколайович

УДК 37.048.4 [37.035.7:37.035.6]

**ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ
ЩОДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ЗА КОНТРАКТОМ**

13.00.07 – теорія і методика виховання

01 – Освіта / Педагогіка

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук

Старобільськ – 2019

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Роботу виконано в Національній академії Національної гвардії України (м. Харків), Міністерство внутрішніх справ України.

Науковий керівник – доктор економічних наук,
старший науковий співробітник
Медвідь Михайло Михайлович,
Національна академія Національної гвардії України,
заступник начальника навчально-методичного центру –
начальник відділу методичного забезпечення
навчального процесу (м. Харків).

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Зеленов Євгеній Анатолійович,
Національний фармацевтичний університет
професор кафедри педагогіки та психології (м. Харків);

кандидат педагогічних наук, доцент
Білоус Тетяна Львівна,
Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доцент кафедри гуманітарних дисциплін.

Захист дисертації відбудеться 27 березня 2019 р. о 14.00 годині на виїздному засіданні спеціалізованої вченої ради Д 29.053.03 у ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” за адресою: Луганська обл., м. Сєверодонецьк, вул. Лисичанська, 1, конференц-зала.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” за адресою: 92703, м. Старобільськ, пл. Гоголя, 1.

Автореферат розіслано 25 лютого 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. В. Мордовцева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Війни, збройні конфлікти та тероризм зумовлюють необхідність участі держави у заходах колективної безпеки. Під впливом світових проблем сучасності змінюються системи міжнародної та національної безпеки. Пошук ефективних шляхів запобігання загостренню цих проблем зумовив формування нових вимог до професійного рівня військовослужбовця, а їх реалізація забезпечується навчанням протягом життя.

Саме тому вибір теми дослідження спричинений пріоритетністю завдань загальноосвітніх шкіл щодо сформованості в їхніх випускників готовності до вибору професії та військових формувань із зміною їх способу комплектування на контрактний. Проходження громадянами України строкової служби залишається найбільш ефективним способом їхньої професійної орієнтації на військову службу за контрактом. За умов припинення призову зростає роль військово-патріотичного виховання громадян України та професійної орієнтації на військову службу за контрактом.

З огляду на це необхідно розглянути можливості системи вітчизняної освіти у реалізації згаданих завдань, як варіант – у процесі вивчення предмета «Захист Вітчизни». Це, у свою чергу, потребує проведення ґрунтовного дослідження організаційно-педагогічних умов, які задовольняють вимоги до виваженого вибору молоддю професії – військової служби за контрактом.

Проблемі військово-патріотичного виховання дітей і молоді та професійній орієнтації на військову службу приділяється значна увага державою. Дослідження проведено на реалізацію положень нормативно-правових актів: Закону України «Про оборону України», постанови Кабінету Міністрів України від 17.06.2008 № 842 «Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення», указу Президента України від 13.10.2015 № 580/2015 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки» та інших, які регламентують основні напрями, цілі й механізми реалізації державної політики.

Комплексні дослідження з професійного самовизначення особистості, її саморозвитку та самоорганізації здійснили такі вчені, як О. Вітківська, Л. Гриценко, Л. Гуцан, Д. Закатнов, Є. Зеленов, О. Капустіна, Г. Корсун, В. Лозовецька, В. Мачуський, О. Мельник, О. Морін, З. Охріменко, О. Пархоменко, О. Пащенко, М. Піддячий, С. Сошенко, І. Ткачук, В. Туляєв, С. Фукуяма, М. Шабдінов та ін.; з професійної орієнтації учня – учені у галузях педагогічних (Н. Балацька, В. Вострікова, Л. Гуцан, Д. Закатнов, М. Кузів, В. Лозовецька, Б. Федоришин), психологічних (Дж. Голланд), економічних (К. Бондарчук, Л. Кулешова), філософських (О. Джура) та інших наук. Крім того, процеси самовизначення та професійної орієнтації старшокласників щодо проходження військової служби досліджували А. Назарчук, О. Гончаренко, В. Івашковський та ін.; різні аспекти формування і розвитку людських ресурсів для використання у службово-бойовій діяльності вивчають Т. Білоус та М. Медвідь.

Складник національно-патріотичного виховання – військово-патріотичне виховання досліджували І. Бех, О. Вербовський, М. Зубалій, В. Дроговоз, В. Корицький, М. Куцкір, В. Лещук, В. Моїсєєв, В. Новосельський, О. Остапенко, О. Пашкова, І. Семененко, К. Чорна, В. Шевченко та ін., зокрема: у контексті навчання хортингу – І. Білоцерківець, З. Діхтяренко, М. Зубалій, В. Оржеховська, Ж. Петрочко, М. Тимчик; у розрізі навчання предмета «Захист Вітчизни» – О. Кириченко, Б. Мисак, Р. Проць, О. Торічний та ін.

Однак, попри значний інтерес учених до зазначеного феномена, у наукових дослідженнях недостатньо проаналізовано організаційно-педагогічні умови формування у старшокласників готовності до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом та їх вплив на особистість.

Аналіз нормативних документів, наукових джерел, сучасного стану готовності старшокласників до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом надав можливість виявити такі *суперечності* між: потребою переходу військових формувань України на контрактний спосіб комплектування та відсутністю обґрунтованих організаційно-педагогічних умов формування у старшокласників готовності до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом; потребою у диференціюванні предмета «Захист Вітчизни» та забезпеченні рівних прав і можливостей дівчат й хлопців у формуванні ними життєво необхідних знань, умінь і навичок щодо захисту Вітчизни та дій в умовах надзвичайних ситуацій; потребою у формуванні військово-патріотичних якостей у молоді та відсутністю належного кадрового і матеріально-технічного забезпечення цього процесу.

Актуальність проблеми в умовах викликів сьогодення, потреба її теоретичного та практичного розроблення і систематизації, а також визначені суперечності зумовили вибір теми дослідження: **«Професійне самовизначення старшокласників щодо військової служби за контрактом».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконувалося відповідно до планів науково-дослідних робіт: Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України («Методика формування у старшокласників готовності до захисту Вітчизни» (номер державної реєстрації 0117U000167); Національної академії Національної гвардії України («Удосконалення системи державного управління забезпечення внутрішньої безпеки держави» (шифр «Платформа», номер державної реєстрації 0113U007109), «Особливості проходження військової служби військовослужбовцями-жінками у Національній гвардії України» (шифр «Гендер», номер державної реєстрації 0116U008328)].

Тему дисертації затверджено вченими радами Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 6 від 25.10.2012 р.), Національної академії Національної гвардії України (протоколи № 27 від 23.12.2015 р. та № 27 від 28.11.2018 р.) та узгоджено у бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і

психологічних наук в Україні (протокол № 5 від 26.09.2017 р.).

Об'єкт дослідження – процес професійного самовизначення старшокласників.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови формування готовності старшокласників до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність організаційно-педагогічних умов формування готовності старшокласників до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом.

Гіпотеза дослідження базується на припущенні, що формування готовності старшокласників до професійного їх самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом буде ефективнішим за таких організаційно-педагогічних умов: забезпечення можливості вибору учнями програми предмета «Захист Вітчизни» та його викладання у середніх школах офіцерами військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення України; проведення практичних занять з предмета «Захист Вітчизни» на територіях військових частин.

Завдання дослідження:

1. На основі аналізу наукової літератури визначити стан розробленості проблеми дослідження.

2. Визначити сутність готовності старшокласників до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом.

3. З'ясувати структуру, критерії, показники та рівні сформованості готовності старшокласників до професійного самовизначення.

4. Теоретично обґрунтувати та впровадити організаційно-педагогічні умови формування готовності старшокласників до професійного самовизначення щодо проходження військової служби.

5. Проаналізувати результати експериментальної роботи з упровадження організаційно-педагогічних умов формування готовності старшокласників до проходження військової служби за контрактом.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять: системний (І. Блауберг, В. Садовський, Е. Юдін та ін.), особистісно зорієнтований (І. Бех, Є. Бондаревська, В. Серіков, М. Чобітько), діяльнісний (Л. Виготський, О. Леонтєв, П. Гальперін, В. Давидов та ін.) методологічні підходи; теоретичні положення про сутність і структуру професійного самовизначення старшокласників щодо проходження військової служби за контрактом, що висвітлені у наукових працях соціально-економічного (В. Артюх, К. Бондарчук, Л. Кулешова, М. Медвідь), психологічного (О. Вітківська, В. Шевченко та ін.) та педагогічного (Л. Гриценко, Л. Гуцан, Д. Закатнов, О. Капустіна, Г. Корсун, В. Лозовецька, В. Мачуський, О. Мельник, О. Морін, А. Назарчук, З. Охріменко, О. Пархоменко, О. Пащенко, М. Піддячий, С. Сошенко, І. Ткачук, В. Туляєв, М. Шабдінов та ін.) спрямування; наукові праці з проблем гендерних аспектів професійного самовизначення (Е. Бойченко, В. Вакуленко, Ю. Калагін,

В. Куценко, О. Рассказова, С. Харченко), зарубіжного досвіду та порівняльного аналізу підходів до професійної орієнтації на військову службу за контрактом (О. Лойко, А. Папікян, І. Печенюк, Л. Савченко та ін.).

Основні положення дисертації ґрунтуються на широкій законодавчій і правовій базі, зокрема принципах і нормах: Конституції України, законів України «Про освіту», «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» тощо.

Для досягнення мети і реалізації завдань дослідження використано такі **методи**: *теоретичні* – аналіз і синтез, порівняння науково-теоретичного матеріалу для уточнення поняттєво-категоріального апарату дослідження і з'ясування теоретичної та практичної розробленості проблеми виховання у старшокласників готовності до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом; узагальнення й систематизація теоретичних та емпіричних даних, за допомогою чого розроблено організаційно-педагогічні умови та структурно-функціональну модель, визначено критерії, показники та рівні готовності старшокласників до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом; *емпіричні* – діагностичні (анкетування, тестування, педагогічне спостереження), які були застосовані з метою діагностики рівня готовності до професійного самовизначення старшокласників щодо проходження військової служби за контрактом; експериментальні (педагогічний експеримент: констатувальний, формувальний та контрольний етапи); *статистичні* – статистична обробка результатів педагогічного експерименту, методи математичної статистики (за критерієм χ^2) для оцінювання достовірності відмінностей між показниками контрольних та експериментальних груп за результатами дослідної роботи.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальну роботу проведено на базі закладів загальної середньої освіти Вовчанського району Харківської області. У педагогічному експерименті взяли участь 178 учнів старших класів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що: *уперше* виокремлено компоненти, критерії, показники та рівні готовності старшокласників до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом; розроблено й обґрунтовано організаційно-педагогічні умови, структурно-функціональну модель в єдності цільового, концептуального, теоретичного, діагностичного, формувального та результативного блоків; *уточнено* зміст понять: «професійне самовизначення старшокласників щодо проходження військової служби за контрактом», «професійна орієнтація старшокласників на військову службу за контрактом», «військово-патріотичне виховання», «готовність старшокласника до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом»; *подальшого розвитку* набули принципи, форми, методи та засоби виховання у процесі професійного самовизначення старшокласників щодо проходження військової служби за контрактом; методичне забезпечення

підвищення кваліфікації викладачів предмета «Захист Вітчизни».

Практичне значення одержаних результатів полягає в обґрунтуванні необхідності професійного самовизначення старшокласників щодо проходження військової служби за контрактом і навчання офіцерами військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення предмета «Захист Вітчизни» у закладах загальної середньої освіти, що забезпечує: проведення занять на більш високому професійному рівні, яке є важливим для організації мобілізаційного процесу за умов відсутності обов'язкової військової служби у державі; проведення профорієнтаційної роботи, спрямованої на залучення майбутніх випускників шкіл до військової служби за контрактом; проведення практичних занять на територіях військових частин для надання старшокласникам більш повної інформації про умови військової служби, проведення з ними професійних проб, що є необхідним для прийняття позитивного рішення стосовно проходження військової служби за контрактом; у формуванні рекомендацій Міністерству освіти і науки України стосовно змісту «Методичних рекомендацій щодо вивчення предмета «Захист Вітчизни», а саме, програми називати не за призначенням – «для юнаків» та «для дівчат», а за складністю, як варіант – «звичайна» та «спрощена», що сприятиме створенню умов гендерної рівності у військових формуваннях та правоохоронних органах спеціального призначення України, поліпшенню рівня підготовки дівчат – майбутніх офіцерів (як кадрових, так і для запасу) вищими військовими навчальними закладами, а також методичного забезпечення для підвищення кваліфікації викладачів предмета «Захист Вітчизни» з питань формування готовності старшокласників до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом.

Основні положення і висновки дослідження можуть бути використані: у профорієнтаційній діяльності педагогами, практичними психологами, соціальними педагогами у закладах загальної середньої освіти, офіцерами військових частин; під час розроблення навчально-методичних посібників, програм і методичних рекомендацій для класних керівників, практичних психологів і соціальних педагогів з питань професійного самовизначення старшокласників; у процесі викладання у вищих педагогічних та військових навчальних закладах курсів «Теорія і методика виховання», «Педагогіка», «Методика виховної роботи», «Психологічна робота у військових частинах»; у системі післядипломної педагогічної освіти.

Результати дослідження **впроваджено** у практичну роботу: відділу нормативності та якості освіти Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації (№ 04-11/1945 від 14.05.2014 р.); Управління освіти, науки, молоді та спорту Кіровоградської обласної державної адміністрації та загальноосвітніх шкіл області (№ 01-18/28/1-2 від 21.04.2017 р.); Національної академії Національної гвардії України під час викладання змістового модуля 2.3 «Професійно-психологічний відбір кандидатів для служби у Національній гвардії України та призначення військовослужбовців на посади» навчальної дисципліни кафедри оперативного

мистецтва «Психологічна робота у військових частинах Національної гвардії України» та у діяльності відділу по роботі з особовим складом (№ 2/88 від 07.04.2017 р.); професійно-технічного училища № 36 смт. Новгородка Кіровоградської області (№ 266 від 18.04.2017 р.); Рихтицької загальноосвітньої середньої школи Дрогобицького району Львівської області.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та практичні результати дослідження оприлюднені автором на наукових і науково-практичних конференціях різних рівнів: *міжнародних* – «Методологія сучасних наукових досліджень» (Харків, 2012 р., 2013 р.), «Соціально-трудова сфера: сучасні виклики, новітні тенденції, доміанти інноваційного розвитку» (Київ, 2014 р.), «Актуальні питання освіти і науки» (Харків, 2016 р., 2017 р.), «Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка» (Суми, 2016 р.), «Особистість, сім'я і суспільство: питання педагогіки та психології» (Львів, 2016 р.), «Сучасні напрями розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та засобів управління» (Харків, 2017 р.), «Наукова школа академіка І. А. Зязюна у працях його соратників та учнів» (Харків, 2017 р.); *всеукраїнських* – «Наукове забезпечення службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України» (Харків, 2013 р.), «Метрологічні аспекти прийняття рішень в умовах роботи на техногенно небезпечних об'єктах» (Харків, 2015 р.), «Освітні стратегії розвитку духовної та світоглядної культури особистості громадянського суспільства» (Дніпро, 2017 р.); «Підвищення якості освіти: стан, проблеми, перспективи» (Кривий Ріг, 2017 р.); «Особистість у виховному просторі зростання: від дитинства до юності» (Київ, 2017 р.); *регіональних* – «Компетентнісний підхід в освіті та професійній діяльності» (Харків, 2017 р.).

Результати дослідження відображено в публікаціях автора й обговорено на засіданнях науково-дослідного центру Національної академії Національної гвардії України (2015–2017 рр.).

Особистий внесок здобувача. Наукові положення, висновки і рекомендації, які виносяться на захист, здобуті автором самостійно й одноосібно. У наукових працях, підготовлених та опублікованих у співавторстві, дисертантові належать: обґрунтування організаційно-педагогічних умов формування у старшокласників готовності до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом [1; 19]; удосконалення сутності та структури готовності до військової служби за контрактом чи у резерві в умовах постійних змін [2; 6; 20]; обґрунтування поняттєво-категоріального апарату теорії виховання [3].

Публікації. Основні теоретичні положення та результати дослідження висвітлено у 20 публікаціях (з яких 11 одноосібних), із них 5 статей – у вітчизняних наукових фахових виданнях, 2 статті – у зарубіжних виданнях, 11 статей – у матеріалах конференцій, 2 праці, в яких додатково відображені наукові результати дисертації.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (205 позицій, із них 11 – іноземними мовами) на 24

сторінках, 15 додатків на 85 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 288 сторінок, із них 179 сторінок – основний текст. Робота містить 27 таблиць та 14 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу, теоретико-методологічну основу та методи дослідження; розкрито наукову новизну й практичне значення одержаних результатів, подано відомості про експериментальну базу, апробацію і впровадження результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі – **«Теоретичні засади професійного самовизначення старшокласників щодо проходження військової служби за контрактом»** – визначено сутність і структуру готовності старшокласників до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом, здійснено аналіз підходів, принципів, форм та методів виховання у процесі самовизначення школярів.

На основі проведеного аналізу наукових праць дійшли висновку про існування науково-педагогічної проблеми професійного самовизначення старшокласників щодо проходження військової служби за контрактом, яка полягає у тому, що бракує досліджень, присвячених вирішенню практичної сутності сумісного виконання завдань закладів загальної середньої освіти, що пов'язана із сформованістю в їхніх випускників готовності до вибору професії та військових формувань, щодо зміни їх способу комплектування на контрактний.

Результати теоретичного аналізу свідчать, що в науковому обігу існують різні тлумачення ключових понять, які ми досліджуємо в нашій роботі. Так, термін «професійне самовизначення старшокласників щодо проходження військової служби за контрактом» уточнено за результатами аналізу наукових досліджень таких учених, як О. Вітківська, Л. Гуцан, Д. Закатнов, О. Капустіна, Г. Корсун, В. Лозовецька, О. Мельник, М. Медвідь, О. Морін, З. Охріменко, М. Шабдінов та ін; на основі праць Н. Балацької, К. Бондарчука, В. Вострікової, Л. Гуцана, О. Джури, Д. Закатнова, М. Кузіва, Л. Кулешової, В. Лозовецької, Б. Федоришина сформовано поняття «професійна орієнтація старшокласників на військову службу за контрактом»; «військово-патріотичне виховання» визначено на основі комплексних досліджень М. Зубалія, В. Івашковського, О. Гончаренка, В. Дроговоза, В. Корицького, М. Куцкіра, В. Лещука, В. Моїсєєва, О. Остапенка.

Розглядаючи сутність та структуру готовності старшокласників до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом, аналізували комплексні наукові праці Б. Мисака, А. Назарчука, Я. Павлова, В. Туляєва, В. Ягупова та інших учених.

Готовність старшокласника до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом – особистісне утворення, яке

формується шляхом цілеспрямованого педагогічного впливу на формування в учня готовності до захисту Вітчизни, до проходження військової служби у військових формуваннях і забезпечує узгодження ним знань про зміст і структуру військової служби за контрактом та вимоги цієї професії до стану здоров'я та психологічного стану, початкових знань службово-бойової діяльності (образ «Я у світі професій») зі сформованими та усвідомленими ним у процесі розвитку можливостями та потребами (образ «Я»). Компонентами зазначеної готовності є: *емоційно-ціннісний* (відображує ставлення старшокласників до проходження військової служби за контрактом); *когнітивний* (охоплює знання старшокласниками власних індивідуальних особливостей та вимог до проходження військової служби, формування початкових знань службово-бойової діяльності); *діяльнісний* (передбачає вміння самостійно забезпечувати процес вибору майбутньої професії необхідною інформацією).

У дослідженні процесу професійного самовизначення старшокласниками щодо проходження військової служби за контрактом нами визначено необхідність усунення суперечності між потребою у диференціюванні предмета «Захист Вітчизни» та забезпеченні рівних прав і можливостей дівчат й хлопців у формуванні ними життєво необхідних знань, умінь і навичок щодо захисту Вітчизни та дій в умовах надзвичайних ситуацій, додержання важливих принципів – доступність учням вибору програм предметів, за якими здійснюється навчання у закладах загальної середньої освіти, а також єдність й узгодженість педагогічних зусиль цих установ та військових частин. Застосування різних зазначених підходів у дослідженні зумовило винайдення нових педагогічних засобів – залучення офіцерів військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення України до викладання предмета «Захист Вітчизни» у закладах загальної середньої освіти та до військово-патріотичного виховання учнів з використанням середовища службово-бойової діяльності.

У другому розділі – **«Дослідження сучасного стану готовності старшокласників до проходження військової служби за контрактом»** – визначено методiku та організацію констатувального етапу педагогічного експерименту; досліджено стан готовності старшокласників до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом; обґрунтовано організаційно-педагогічні умови професійного самовизначення старшокласників щодо проходження військової служби за контрактом та структурно-функціональну модель для їх реалізації.

У процесі вивчення сучасного стану готовності старшокласників до проходження військової служби за контрактом нами проведено пілотні дослідження. Одне з них відбулось у 2016 р. у вигляді опитування курсантів Національної академії Національної гвардії України як колишніх старшокласників, які професійно самовизначалися щодо проходження військової служби.

Схарактеризовано рівні готовності старшокласника до професійного

самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом: високий, середній, низький; визначено критерії, показники готовності старшокласника до самовизначення щодо військової служби, розроблено інструментарій діагностування рівнів готовності (таблиця 1).

Таблиця 1

**Діагностичні методики оцінювання
компонентів готовності старшокласника до професійного самовизначення
щодо проходження військової служби**

Компонент	Критерій	Показник	Діагностичні методики
Емоційно-ціннісний	Мотиваційний	Мотиви вибору військової служби за контрактом	«Закрита анкета вивчення мотивації професійного вибору»
		Професійні наміри	Адаптований опитувальник Е. Зеєра «Професійні наміри»
		Професійні інтереси	ОДАНІ-2
Когнітивний	Пізнавально-рефлексивний	Здатність до аналізу військової служби за контрактом	«Прогресивні матриці Равена»
		Здатність до самоаналізу	Адаптований опитувальник Е. Зеєра «Професійні наміри» (допоміжні тести Дж. Голланда та Є. А. Клімова, діагностичні інтерв'ю)
			Методика «Самооцінка структури темпераменту»
Діяльнісний	Процесуально-результативний	Наявність обґрунтованого особистого плану кар'єрного зростання під час проходження військової служби у майбутньому	Адаптований опитувальник Е. Зеєра «Професійні наміри»
		Рівень оволодіння навчальним матеріалом з предмета «Захист Вітчизни», додержання заходів безпеки під час практичних занять	Результати контролю

Дослідно-експериментальну роботу проведено на базі закладів загальної

середньої освіти Вовчанського району Харківської області. У педагогічному експерименті на констатувальному етапі взяли участь 178 учнів 11-х класів, із них експериментальна група ЕГ – 100 учнів, контрольна група КГ – 78 учнів. Результати констатувального етапу експерименту показали, що високий рівень готовності учнів до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом за всіма критеріями проявили 43 % учнів ЕГ і 37,18 % – КГ. Середній рівень готовності старшокласників до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом притаманний 49 % осіб ЕГ і 56,41 % осіб КГ. 8 % учнів ЕГ і 6,41 % старшокласників КГ виявили низький рівень готовності старшокласників до професійного самовизначення щодо проходження військової служби. Стан готовності старшокласників до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом за середнім балом оцінено як «середній». Статистично обґрунтовано, що визначені нами ЕГ та КГ за характеристиками учнів стосовно до професійного самовизначення були однорідними.

З метою підвищення зазначених результатів на основі проаналізованого існуючого досвіду вирішення проблеми професійного самовизначення старшокласників щодо проходження військової служби за контрактом теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови, які необхідно впровадити в освітній процес загальноосвітніх шкіл: перша умова – *забезпечення вибору учнями програми предмета «Захист Вітчизни»*, який супроводжуватиметься організацією Днів відкритих дверей у військових частинах, поясненнями, чим різняться між собою програми цього предмета – сприяє забезпеченню гендерної рівності у військових формуваннях та правоохоронних органах спеціального призначення; друга – *викладання предмета «Захист Вітчизни» у закладах загальної середньої освіти офіцерами військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення України* – сприяє засвоєнню матеріалу на більш високому професійному рівні, що є важливим для організації мобілізаційного процесу за умов відсутності обов'язкової військової служби у державі, а також проведенню профорієнтаційної роботи, спрямованої на залучення майбутніх випускників шкіл до військової служби за контрактом; третя умова – *проведення практичних занять з предмета «Захист Вітчизни» на територіях військових частин* – сприяє наданню старшокласникам більш повної інформації про умови військової служби, що є необхідним для прийняття позитивного рішення стосовно проходження військової служби за контрактом.

Розроблено структурно-функціональну модель формування готовності старшокласника до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом у єдності цільового (мета та завдання), концептуального (підходи та принципи), теоретичного (сутність основних понять дослідження), діагностичного (критерії, показники, діагностичні методики та рівні), формувального (організаційно-педагогічні умови, суб'єкти, форми, методи, засоби) та результативного блоків (рисунок 1).

Рис. 1. Структурно-функціональна модель формування готовності старшокласників до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом

У третьому розділі – «Методика та аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи» – визначено сформованість професійного самовизначення старшокласників щодо проходження військової служби за контрактом; здійснено аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи.

У розділі експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови формування у старшокласників готовності до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом. Як вважають 62 % опитаних учнів, саме проведення практичних занять з предмета «Захист Вітчизни» на території військової частини мало найбільший вплив на формування їх готовності до професійного самовизначення. На підставі проведених бесід та за власними спостереженнями серед методик, які використовувалися під час реалізації згаданої педагогічної умови, встановлено, що найбільше значення мають професійні проби.

Виходячи зі змісту програми «Захист Вітчизни» нами були запропоновані такі професійні проби, які виконували всі старшокласники експериментальної групи: неповне розбирання та збирання автомата АК-74; організація внутрішньої служби; реалізація кейсу із дій в екстремальних обставинах виконання завдань у складі відділення. У реалізації кейсу брали участь як хлопці, так і дівчата. Вони виконували завдання відповідно до своїх програм підготовки (старшокласниці надавали першу медичну допомогу, використовуючи знання з тактичної медицини).

Під час аналізу результатів формувального етапу дослідно-експериментальної роботи встановлено, що всі умови проведення експерименту були витримані, а в експериментальній групі сформовано готовність старшокласників до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом. Дослідна робота позитивно вплинула на підвищення інтересу старшокласників до військової служби. Зазначено, що ці зміни більшою мірою відбулися в учнів експериментальної групи порівняно з контрольною і вони є статистично достовірними. Результати контрольного діагностування показали, що кількість старшокласників ЕГ, які виявили низький та середній рівні, зменшилася відповідно на 15 % та 3 %. Натомість на 18 % зросла кількість старшокласників ЕГ з високим рівнем готовності до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом. Позитивна динаміка рівнів готовності старшокласників КГ не перевищує 1,28 %. Достовірність одержаних результатів підтверджена методами перевірки за допомогою критерію χ^2 (таблиця 2).

Таблиця 2

Приріст рівнів готовності старшокласників до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом

Рівень готовності	Групи учнів (осіб / відсотків)						Різниця приросту
	Експериментальна група (100 осіб)			Контрольна група (78 осіб)			
	до експерименту	після експерименту	динаміка	до експерименту	після експерименту	динаміка	
Високий	43 / 43	61 / 61	+ 18 / + 18	29 / 37,18	30 / 38,46	1 / + 1,28	+ 16,72
Середній	49 / 49	34 / 34	- 15 / - 15	44 / 56,41	43 / 55,13	- 1 / - 1,28	- 13,72
Низький	8 / 8	5 / 5	- 3 / - 3	5 / 6,41	5 / 6,41	0 / 0	- 3

Отже, мета розробленої структурно-функціональної моделі формування готовності старшокласників до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом досягнута. Формування готовності старшокласників до професійного їх самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом буде ефективнішим при застосуванні визначених організаційно-педагогічних умов.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та практичне розв'язання проблеми професійного самовизначення старшокласників щодо проходження військової служби за контрактом у закладах загальної середньої освіти засобом теоретичного обґрунтування і впровадження умов її забезпечення. Результати дослідження засвідчили досягнення мети, розв'язання завдань і є підґрунтям для формулювання таких висновків:

1. На основі аналізу наукових праць визначено сутність понять «професійне самовизначення старшокласників щодо проходження військової служби за контрактом», під яким запропоновано розуміти розгорнутий у часі процес самостійного узгодження досягнутих, але ще не реалізованих ним можливостей і вимог проходження військової служби за контрактом щодо стану здоров'я та психологічного стану; «професійна орієнтація старшокласників на військову службу за контрактом» – науково-практична система підготовки старшокласників до їх професійного самовизначення щодо проходження військової служби як одного з видів професійної діяльності (можливо, основного), яка враховує їх характеристики; «військово-патріотичне виховання» – система організаційно-педагогічних умов, спрямованих на формування в особистості готовності до захисту Вітчизни, до проходження військової служби у військових формуваннях; «готовність старшокласників до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом» – особистісне утворення, яке формується шляхом цілеспрямованого педагогічного впливу на формування в учня готовності до захисту Вітчизни, до проходження військової служби у військових формуваннях і забезпечує узгодження ним знань про зміст і структуру військової служби за контрактом та вимоги цієї професії до загального здоров'я і психологічного стану, початкових знань службово-бойової діяльності (образ «Я у світі професій») зі сформованими та усвідомленими ним у процесі розвитку можливостями та потребами (образ «Я»).

2. Визначено принципи, форми, методи та засоби виховання у процесі професійного самовизначення старшокласників щодо проходження військової служби за контрактом: принципи – єдність і узгодженість педагогічних зусиль закладів загальної середньої освіти та військових частин; доступність учням вибору програм предметів, за якими здійснюється навчання у закладах загальної середньої освіти; засоби – залучення офіцерів військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення України до викладання предмета «Захист Вітчизни» у закладах загальної середньої освіти та до

військово-патріотичного виховання учнів з використанням середовища службово-бойової діяльності; методичне забезпечення підвищення кваліфікації викладачів предмета «Захист Вітчизни» з питань формування готовності старшокласників до професійного самовизначення щодо проходження військової служби. Усунуто наявні суперечності у застосуванні диференційованого та гендерного підходів до розроблення програм предмета «Захист Вітчизни». З метою забезпечення гендерної рівності у військових формуваннях та правоохоронних органах спеціального призначення України, поліпшення підготовки дівчат – майбутніх офіцерів (як кадрових, так і для запасу) вищими військовими навчальними закладами запропоновано старшокласникам надавати можливість вибору програми предмета «Захист Вітчизни», який супроводжуватиметься організуванням (у розрізі заходів військово-патріотичного виховання) Днів відкритих дверей у військових частинах, поясненнями, чим різняться між собою програми цієї дисципліни; розробникам методичних рекомендацій з предмета «Захист Вітчизни» варто складати програму не за призначенням – «для юнаків» та «для дівчат», а за складністю, як варіант – «звичайна» та «спрощена».

3. Виокремлено компоненти готовності старшокласників до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом (емоційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний); визначено критерії та показники готовності школярів щодо проходження військової служби (для мотиваційного – мотиви вибору військової служби за контрактом, професійні наміри, інтереси; для пізнавально-рефлексивного – здатність до аналізу та самоаналізу військової служби за контрактом; для процесуально-результативного – наявність обґрунтованого особистого плану проходження військової служби, рівень оволодіння навчальним матеріалом); охарактеризовано рівні (високий, середній, низький) готовності старшокласників до військової діяльності.

4. Розроблено й експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови формування у старшокласників готовності до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом (забезпечення можливості вибору учнями програми предмета «Захист Вітчизни», його викладання у закладах загальної середньої освіти офіцерами військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення України; проведення практичних занять з даної дисципліни на територіях військових частин) та структурно-функціональну модель формування готовності старшокласників до самовизначення щодо проходження військової служби в єдності цільового (мета та завдання), концептуального (підходи та принципи), теоретичного (сутність основних понять дослідження), діагностичного (критерії, показники, діагностичні методики та рівні), формувального (організаційно-педагогічні умови, суб'єкти, форми, методи, засоби) та результативного блоків.

5. Результати контрольного діагностування показали, що кількість старшокласників експериментальної групи, які виявили низький та середній

рівні, зменшилася відповідно на 15 % та 3 %. Натомість, на 18 % зросла кількість осіб ЕГ з високим рівнем готовності старшокласників до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом. Позитивна динаміка рівнів готовності старшокласників контрольної групи не перевищує 1,28 %. Перевірка достовірності отриманих експериментальних даних за допомогою критерію χ^2 підтвердила ефективність розробленої структурно-функціональної моделі формування готовності старшокласників до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом.

Дисертація не вичерпує всіх теоретичних та практичних аспектів розглянутої проблеми. Перспективи її подальшого розв'язання вбачаємо у підготовці вчителів предмета «Захист Вітчизни» з питань формування готовності старшокласників до професійного самовизначення старшокласників щодо проходження військової служби за контрактом.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях

1. Дем'янишин В. М. Шляхи вдосконалення військово-патріотичного виховання молоді навчальних закладів і її професійної орієнтації на військову службу за контрактом / М. М. Медвідь, В. М. Дем'янишин // Теорія та методика навчання та виховання. – 2012. – Вип. 32. – С. 97–107.

2. Попереду змін у військових системах вищої освіти та професійної орієнтації / М. М. Медвідь, А. В. Бабічев, В. М. Дем'янишин, Ю. І. Медвідь, А. Г. Бухун // Вісник Черкаського університету. – 2016. – Вип. № 14. – С. 76–87.

3. Дем'янишин В. М. Теоретичні основи професійної орієнтації школярів на військову службу за контрактом / В. М. Дем'янишин, С. О. Пивоваров // Наукові записки кафедри педагогіки. – 2017. – № 40. – С. 47–55.

4. Дем'янишин В. М. Педагогічні умови вдосконалення процесу професійної орієнтації школярів на військову службу за контрактом / В. М. Дем'янишин // Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. – Глухів, 2017. – Вип. 1 (33). – С. 182–189.

5. Дем'янишин В. Модель професійної орієнтації школярів на військову службу за контрактом у системі військово-патріотичного виховання та результати її експериментальної перевірки / В. Дем'янишин // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогіка. – 2017. – Вип. 1. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2017_1_7.

Статті у зарубіжних наукових виданнях

6. Формирование у граждан готовности к военной службе и к выполнению служебно-боевых задач в условиях глобализации / М. М. Медвідь, В. Н. Дем'янишин, Е. С. Яковенко, Я. В. Павлов // ძალადსახზოგადოება (ისტორია, თეორია, პრაქტიკა) [Влада і суспільство (історія, теорія, практика)]. – 2014. – № 2 (30). – С. 48–60. (Грузія).

7. Демянишин В. Н. Развитие принципов, форм, методов профессиональной ориентации школьников на военную службу по контракту в системе военно-патриотического воспитания / *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe* [Східноєвропейський науковий журнал]. – 2017. – № 4 (20), 2. – С. 49–53. (Польща).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

8. Дем'янишин В. Професійна орієнтація на військову службу за контрактом у системі військово-патриотичного виховання школярів як актуальна соціально-педагогічна проблема / В. Дем'янишин // *Методологія сучасних наукових досліджень : матеріали Х наук.-практ. конф. молодих учених* (м. Харків, 25–26 жовтня 2012 р.). – Х. : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2012. – С. 18–19.

9. Дем'янишин В. М. Роль викладача дисципліни «Захист Вітчизни» у формуванні в учнів готовності до військової служби за контрактом / В. М. Дем'янишин // *Наукове забезпечення службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України : Зб. тез доповідей V наук.-практ. конф.* Х. 28 берез. 2013. / Секція 4. «Актуальні проблеми морально-психологічного забезпечення службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку». – Х. : Акад. внутрішніх військ МВС України, 2013. – С. 47–48.

10. Дем'янишин В. Створення передумов у середній школі щодо забезпечення гендерної рівності у військових формуваннях / В. Дем'янишин // *Методологія сучасних наукових досліджень : матеріали Х наук.-практ. конф. молодих учених* (м. Харків, 24–25 жовтня 2013 р.). – Х. : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2013. – С. 34–36.

11. Дем'янишин В. М. Наукові основи патріотичного виховання школярів / В. М. Дем'янишин // *Метрологічні аспекти прийняття рішень в умовах роботи на техногенно небезпечних об'єктах : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. студентів та молодих учених* (м. Харків, 28–29 жовтня 2015 р.). – Х. : ХНАДУ, 2015. – С. 150–152.

12. Управління змінами у військових системах вищої освіти та професійної орієнтації / М. М. Медвідь, А. В. Бабічев, В. М. Дем'янишин, Я. В. Павлов // *Актуальні питання освіти і науки : матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Харків, 10–11 листоп. 2016 р.). – Х. : ХНЕУ ім. Семена Кузнеця, 2016. – С. 274–280.

13. Дем'янишин В. М. Проблема професійної орієнтації школярів на військову службу за контрактом / В. М. Дем'янишин // *Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. у 3 ч.* (м. Суми, 8 груд. 2016 р.). – Суми : ФОП Цьома С.П., 2016. – Ч. 1. – С. 25–28.

14. Дем'янишин В. М. Передумови дослідження професійної орієнтації школярів на військову службу за контрактом у системі військово-патриотичного виховання / В. М. Дем'янишин // *Особистість, сім'я і суспільство : питання педагогіки та психології : зб. тез наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Львів, 25–26 груд. 2016 р.). – Львів : ГО «Львівська педагогічна

спільнота», 2016. – С. 130–133.

15. Дем'янишин В. М. Інформаційно-комунікаційні технології та роль викладача у формуванні в учнів готовності до військової служби за контрактом / В. М. Дем'янишин // Сучасні напрями розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та засобів управління : зб. тез матеріалів сьомої міжнар. наук.-техн. конф. (м. Харків, 20–21 квіт. 2017 р.). – Харків, 2017. – С. 12.

16. Formation the strategy of development the higher military school in the conditions of permanent changes / M. M. Medvid, K. A. Fisun, S. V. Belay, Y. V. Pavlov, Y. I. Medvid, V. M. Demianyshyn // Освітні стратегії розвитку духовної та світоглядної культури особистості громадянського суспільства : матеріали всеукр. наук. конф. (м. Дніпро, 20–21 квітня 2017 р.). Частина I. / Наук. ред. О. Є. Висоцька. – Дніпро : СПД «Охотнік», 2017. – С. 124–128.

17. Дем'янишин В. М. Визначення напрямків удосконалення процесу професійної орієнтації школярів на військову службу за контрактом / В. М. Дем'янишин // Підвищення якості освіти : стан, проблеми, перспективи : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кривий ріг, 27–28 квіт. 2017 р.). – Кривий Ріг : КДПУ, 2017. – С. 109–115.

18. Дем'янишин В. М. Професійне самовизначення громадянина України щодо проходження військової служби за контрактом як науково-педагогічна проблема / В. М. Дем'янишин, Ю. І. Медвідь // Актуальні питання освіти і науки : V міжнар. наук.-практ. конф., 10-11 листоп. 2017 р. / Національна академія Національної гвардії України. – Х. : ХОГОКЗ, 2017. – С. 322–330.

Наукові праці,

які додатково відображають наукові результати дослідження

19. Медвідь М. М. Регулювання зайнятості у військових формуваннях та правоохоронних органах спеціального призначення шляхом залучення жінок до військової служби / М. М. Медвідь, В. М. Дем'янишин // Соціально-трудова відносина : теорія та практика. – К. : КНЕУ, 2014. – Вип. 2 (8). – С. 129–135.

20. Modeling of decision-making process in pre-deployment training of military and police peacekeeping personnel / M. M. Medvid, Ya. V. Pavlov, L. K. Strilets, V. M. Demianyshyn, S. O. Puvovarov // Честь і закон. – 2016. – № 2. – С. 34–42.

Дем'янишин В. М. Професійне самовизначення старшокласників щодо військової служби за контрактом. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання. – ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». – м. Старобільськ, 2019.

Дисертація присвячена професійному самовизначенню старшокласників щодо військової служби за контрактом.

На основі аналізу наукових праць уточнено ключові поняття дослідження «професійне самовизначення старшокласників щодо проходження військової служби за контрактом», «професійна орієнтація старшокласників на військову

службу за контрактом», «готовність старшокласника до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом»; виокремлено компоненти готовності старшокласника до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом (емоційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний), визначено її критерії та показники; обґрунтовано та апробовано організаційно-педагогічні умови формування у старшокласників готовності до професійного самовизначення щодо проходження військової служби за контрактом (забезпечення можливості вибору учнями програми предмета «Захист Вітчизни»; викладання предмета «Захист Вітчизни» у середніх школах офіцерами військових формувань та правоохоронних органів спеціального призначення України; проведення практичних занять з предмета «Захист Вітчизни» на територіях військових частин).

Ключові слова: професійне самовизначення старшокласників, військова служба за контрактом, принципи, форми, методи, організаційно-педагогічні умови.

Демьянишин В. Н. Профессиональное самоопределение старшекласников относительно военной службы по контракту. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.07 – теория и методика воспитания. – ДЗ «Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко». – г. Старобельск, 2019.

Диссертация посвящена профессиональному самоопределению старшекласников относительно военной службы по контракту.

На основе анализа научных работ уточнено ключевые понятия исследования «профессиональное самоопределение старшекласников относительно прохождения военной службы по контракту», под которым предложено понимать развернутый во времени процесс самостоятельного согласования достигнутых, но еще не реализованных им возможностей и требований прохождения военной службы по контракту относительно состояния здоровья и психологического состояния; «профессиональная ориентация старшекласников на военную службу по контракту» – научно-практическая система подготовки старшекласников к их профессиональному самоопределению о прохождении военной службы как одного из видов профессиональной деятельности (возможно, основного), которая учитывает их характеристики; «военно-патриотическое воспитание» – система организационно-педагогических условий, направленной на формирование у личности готовности к защите Отечества, к прохождению военной службы в воинских формированиях; «готовность старшекласника к профессиональному самоопределению о прохождении военной службы по контракту» – личностное образование, которое формируется путем целенаправленного педагогического влияния на формирование у ученика готовности к защите Отечества, к

прохождению военной службы в воинских формированиях и обеспечивает согласование им знаний о содержании и структуре военной службы по контракту и требования этой профессии к состоянию здоровья и психологического состояния, начальных знаний служебно-боевой деятельности (образ «Я в мире профессий») с сформированными и осознанными им в процессе развития возможностями и потребностями (образ «Я»).

Дальнейшего развития приобрели принципы, формы, методы и средства воспитания в процессе профессионального самоопределения старшеклассников относительно прохождения военной службы по контракту: принципы – единство и согласованность педагогических усилий общеобразовательных школ и воинских частей; доступность ученикам выбора программ предметов, по которым осуществляется обучение в учреждениях общего среднего образования; средства – привлечение офицеров военных формирований и правоохранительных органов специального назначения Украины к преподаванию предмета «Защита Отечества» в учреждениях общего среднего образования и к военно-патриотическому воспитанию учащихся с использованием среды служебно-боевой деятельности; методическое обеспечение повышения квалификации преподавателей предмета «Защита Отечества» по вопросам формирования готовности старшеклассников к профессиональному самоопределению относительно прохождении военной службы по контракту.

Выделены компоненты готовности старшеклассника к профессиональному самоопределению относительно прохождения военной службы по контракту (эмоционально-ценностный, когнитивный, деятельностный), определены ее критерии и показатели (для мотивационного – мотивы выбора военной службы по контракту, профессиональные намерения, профессиональные интересы, для познавательно-рефлексивного – способность к анализу военной службы по контракту, способность к самоанализу, для процессуально-результативного – наличие обоснованного личного плана прохождения военной службы в будущем, уровень овладения учебным материалом), охарактеризованы уровни готовности старшеклассников к профессиональному самоопределению относительно прохождении военной службы по контракту (высокий, средний, низкий).

Обосновано и апробировано организационно-педагогические условия формирования у старшеклассников готовности к профессиональному самоопределению относительно прохождении военной службы по контракту (обеспечение возможности выбора учащимися программы предмета «Защита Отечества»; преподавания предмета «Защита Отечества» в учреждениях общего среднего образования офицерами военных формирований и правоохранительных органов специального назначения Украины; проведения практических занятий по предмету «Защита Отечества» на территориях воинских частей). Разработана структурно-функциональная модель формирования готовности старшеклассников к профессиональному самоопределению относительно прохождения военной службы по контракту в

целостности целевого, концептуального, теоретического, диагностического, формирующего и результативного блоков.

Ключевые слова: профессиональное самоопределение старшеклассников, военная служба по контракту, принципы, формы, методы, организационно-педагогические условия.

Demianyshyn V. Professional self-determination of high school pupils regarding military service under a contract. – Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

Thesis for the degree of a candidate of pedagogical sciences in specialty 13.00.07 – Theory and Methodology of Education. – State Institution “Luhansk Taras Shevchenko National University”. – Starobilsk, 2019.

The Thesis is devoted to the professional self-determination of high school pupils regarding the military service under a contract.

On the basis of the analysis of scientific works, the key concepts of research "professional self-determination of high school pupils regarding the military service under a contract", "professional orientation of high school pupils to military service under a contract", "the readiness of high school pupils for professional self-determination in respect of military service under a contract" are specified. The components of the high school pupils' readiness for professional self-determination regarding the military service under a contract (emotional-value, cognitive, practical) are determined, its criteria and indicators are determined (for motivation – motives for choosing a military service under a contract, professional intentions, professional interests, for cognitive-reflexive – the ability to analyze military service under a contract, the ability to self-examination, for a procedural and effective one – the existence of a substantiated personal plan for passing military service, level of mastery of educational material). The organizational and pedagogical conditions for the formation of high school pupils' readiness for professional self-determination regarding the military service under a contract are grounded and tested (ensuring the choice of students of the subject "Protection of the Fatherland"; teaching of the subject "Protection of the Fatherland" in secondary schools by officers of military formations and law-enforcement agencies of special purpose of Ukraine; conducting practical lessons on the subject "Protection of the Fatherland" in military units).

Key words: professional self-determination of high school pupils, military service under a contract, principles, forms, methods, organizational and pedagogical conditions.

Підписано до друку 19.02.2019 р.
Формат 60x84 1/16. Ум. др. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 1259.

Видавництво Б. І. Маторіна
84116, м. Слов'янськ, вул. Г. Батюка, 19.
Тел.: +38 06262 3-20-99; +38 050 518 88 99. E-mail: matorinb@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК №3141, видане Державним комітетом телебачення та радіомовлення України від 24.03.2008 р.
